

SHAXSGA YO‘NALTIRILGAN YONDASHUVNING AFZALLIKLARI

Elmurodova Dilnoza Shuhrat qizi

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti katta o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA (O‘ZBEK TILIDA)

Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvning mazmuni, mohiyati va afzalliklari tahlil etilgan. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim o‘quvchi shaxsini ta’lim jarayonining markaziga qo‘yadi hamda uning individual imkoniyatlari, ehtiyojlari va qiziqishlarini inobatga olgan holda o‘qitishni tashkil etishni nazarda tutadi. Maqolada bu yondashuvning asosiy tamoyillari, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va motivatsiyani rivojlantirishdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, o‘qituvchining ushbu jarayondagi roli va zarur pedagogik kompetensiyalari haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, pedagogik yondashuv, individual rivojlanish, motivatsiya, o‘qituvchi kompetensiyasi.

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется сущность и преимущества личностно-ориентированного подхода в современном образовательном процессе. Личностно-ориентированное обучение ставит личность учащегося в центр учебного процесса и предполагает организацию обучения с учетом его индивидуальных возможностей, интересов и потребностей. В статье раскрываются основные принципы данного подхода, его роль в развитии самостоятельного мышления, креативности и мотивации учащихся. Также рассматривается роль педагога и необходимые профессиональные компетенции в условиях личностно-ориентированного образования.

Ключевые слова: личностно-ориентированное обучение, педагогический подход, индивидуальное развитие, мотивация, компетентность учителя.

ABSTRACT

This article analyzes the essence and advantages of the learner-centered approach in modern education. Learner-centered education places the learner at the core of the educational process and focuses on organizing instruction based on individual abilities, needs, and interests. The paper highlights the main principles of this approach and its role in developing independent thinking, creativity, and learning motivation. The article also discusses the teacher's role and the essential pedagogical competencies required in implementing a learner-centered educational model.

Keywords: learner-centered education, pedagogical approach, individual development, motivation, teacher competence.

Hozirgi kunda ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri — o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish, uning ijodiy salohiyati va mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirishdir. Shu sababli ta'lim jarayonida **shaxsga yo'naltirilgan yondashuv** tamoyillari tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu yondashuv o'quvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olgan holda ta'limni tashkil etishni nazarda tutadi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim — bu o'quv jarayonida har bir o'quvchining shaxsiy imkoniyatlari, bilish darajasi va qiziqishlarini hisobga olgan holda ta'limni tashkil etish tizimidir. Uning asosida “har bir bola o'ziga xos va takrorlanmas shaxs” degan g'oya yotadi. Bu yondashuvda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchini o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga yo'naltiruvchi murabbiy sifatida maydonga chiqadi.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning asosiy tamoyillari

1. **Individual yondashuv** – har bir o'quvchining o'ziga xos rivojlanish sur'ati va uslubini hisobga olish.

2. **Faol ishtirok** – o‘quvchi ta’lim jarayonining markazida turadi, u passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchidir.
3. **Hamkorlik va muloqot** – o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi o‘zaro hurmat, ishonch va hamkorlik muhitini yaratish.
4. **Motivatsiya** – o‘quvchining o‘z o‘rganish faoliyatiga bo‘lgan ichki qiziqishini kuchaytirish.
5. **Refleksiya** – o‘quvchining o‘z o‘qish natijalarini tahlil qilish va o‘z ustida ishlashga o‘rganishi.
6. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv — bu ta’lim jarayonida o‘quvchining shaxsiy xususiyatlari, ehtiyojlari, qiziqishlari va imkoniyatlarini markazga qo‘yuvchi pedagogik konsepsiyadir. U an’anaviy ta’lim tizimidan farqli ravishda, **“o‘qituvchi markazida”** emas, balki **“o‘quvchi markazida”** bo‘lgan ta’limni ilgari suradi. Bunday yondashuv o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, o‘z fikrini ifodalash va o‘z-o‘zini boshqarish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’limning afzalliklari bir necha asosiy jihatlarida namoyon bo‘ladi:

1. O‘quvchining individual rivojlanishiga e’tibor - Bu yondashuvda har bir o‘quvchining bilim darajasi, qiziqish sohasi, shaxsiy tajribasi inobatga olinadi. O‘qituvchi ta’lim mazmuni va metodlarini o‘quvchining individual ehtiyojlariga moslashtiradi. Natijada o‘quvchi o‘zining qobiliyatini to‘liq ro‘yobga chiqarish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

2. Mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rivojlantiradi - Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv o‘quvchini tayyor bilimni yod olishga emas, balki uni **tahlil qilish, tushunish va yangicha g‘oyalar yaratishga** undaydi. Bu esa ijodiy fikrlashni, muammoni mustaqil hal etish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Masalan, o‘quvchilarga ochiq savollar berish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish yoki

kichik guruhlarda muhokama o'tkazish kabi metodlar ularning mustaqil fikrlash salohiyatini kuchaytiradi.

3. Ichki motivatsiyani oshiradi - O'quvchi o'zining ta'lim jarayonida faol ishtirok etayotganini his qilsa, unda o'qishga nisbatan ichki rag'bat paydo bo'ladi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda o'qituvchi o'quvchini rag'batlantirish, ijobiy fikr bildirish va muvaffaqiyatni qadrlash orqali uning motivatsiyasini oshiradi. Bu esa o'qishga ijobiy munosabat va mas'uliyatni kuchaytiradi.

4. O'z-o'zini baholash va refleksiya ko'nikmalarini shakllantiradi - Bu yondashuv o'quvchilarga o'z faoliyatini tahlil qilish, xatolarini aniqlash va ularni tuzatish imkonini beradi. O'quvchi o'z natijalarini baholashni o'rganadi, bu esa shaxsiy mas'uliyat va o'zini rivojlantirish ehtiyojini kuchaytiradi. Refleksiya orqali o'quvchi "men nimalarni bilaman?", "nimani o'rganishim kerak?" kabi savollar ustida fikr yuritadi, bu esa ta'limni ongli jarayonga aylantiradi.

5. Ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi - Shaxsga yo'naltirilgan yondashuvda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida **hamkorlikka asoslangan muloqot** shakllanadi. Guruhli ishlarda o'quvchilar bir-biri bilan fikr almashadi, murosaga keladi, jamoaviy qarorlar qabul qiladi. Natijada ularning muloqot, hamkorlik va empatiya ko'nikmalari rivojlanadi.

6. Ta'lim jarayonining insonparvarlashuvi - Bu yondashuvda o'qituvchi o'quvchiga faqat bilim manbai sifatida emas, balki **shaxs sifatida** munosabatda bo'ladi. O'quvchining fikri, his-tuyg'usi va qadriyatlari hurmat qilinadi. Bunday muhitda o'quvchi o'zini erkin, xavfsiz va qadrlangan shaxs sifatida his qiladi.

7. Umumiy natija - Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv ta'lim samaradorligini oshiradi, chunki bu tizimda o'quvchi o'rganish jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. U o'z bilimini mustaqil shakllantiradi, bu esa uzoq muddatli o'zlashtirish va amaliy qo'llash imkonini yaratadi.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning afzalliklari

- O'quvchining **mustaqil fikrlash** va **ijodiy yondashuv** ko'nikmalari shakllanadi.
- Ta'lim jarayonida **motivatsiya** va **faollik** oshadi.
- Har bir o'quvchi o'zining **shaxsiy rivojlanish trayektoriyasini** belgilash imkoniga ega bo'ladi.
- O'quvchilarda **o'z-o'zini baholash** va **javobgarlik hissi** kuchayadi.
- O'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasida **demokratik, ishonchli muhit** vujudga keladi.
- Ta'lim jarayoni **insonparvarlik** tamoyillariga asoslanadi, ya'ni shaxsni qadrlash markaziy o'ringa chiqadi.

O'qituvchining roli va kompetensiyasi

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda o'qituvchidan nafaqat kasbiy bilim, balki pedagogik mahorat, kommunikativ ko'nikmalar, empatiya va psixologik tayyorgarlik talab etiladi. O'qituvchi dars jarayonida o'quvchilarni faollikka undaydi, ularning fikrini tinglaydi, mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatini beradi. O'qituvchining asosiy kompetensiyalari:

1. **Didaktik kompetensiya** – ta'lim jarayonini loyihalash, metodlarni tanlash va o'quvchilar faoliyatini boshqarish qobiliyati.
2. **Kommunikativ kompetensiya** – o'quvchi bilan samarali muloqot o'rnatish, fikrini tinglash, tushunarli tarzda izoh berish va hamkorlik muhitini yaratish.
3. **Psixologik-pedagogik kompetensiya** – o'quvchining yosh xususiyatlari, shaxsiy ehtiyojlari va psixologik holatini inobatga olish.
4. **Axborot texnologik kompetensiya** – raqamli ta'lim vositalaridan, interfaol platformalardan samarali foydalanish.

5. **Рефлексив компетенсиya** – o‘z faoliyatini tahlil qilish, xatolardan to‘g‘ri xulosa chiqarish va doimiy ravishda o‘z ustida ishlash.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’limda o‘qituvchi **o‘quvchi faoliyatining tashkilotchisi, maslahatchisi va motivatori** sifatida faoliyat yuritadi. U o‘quvchini tayyor bilimni o‘zlashtirishga majburlamaydi, balki uni izlanishga, savol berishga, o‘z fikrini asoslashga undaydi. Shu tarzda o‘qituvchi o‘quvchining **shaxsiy rivojlanish traektoriyasini** shakllantirishga yordam beradi.

O‘qituvchi, shuningdek, ta’lim jarayonida **insonparvarlik, tolerantlik va hurmat** tamoyillariga amal qilishi zarur. Chunki shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvda o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi munosabat — **hamkorlik, ishonch va o‘zaro hurmatga asoslangan pedagogik muloqot** sifatida shakllanadi.

Bugungi kunda ta’lim islohotlari sharoitida o‘qituvchi **ijodkor, innovatsion fikrlovchi va raqamli kompetensiyaga ega** bo‘lishi zarur. Chunki zamonaviy o‘quvchi — axborot asrida ulg‘ayayotgan shaxs, u faqat tayyor bilimni emas, balki **bilim olishning yo‘llarini** o‘rganishni xohlaydi. Shunday sharoitda o‘qituvchi o‘z kasbiy kompetensiyasini doimiy ravishda yangilab borishi, ilg‘or pedagogik texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etishi lozim.

Xulosa qilib aytganda shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv — zamonaviy ta’limning asosiy yo‘nalishlaridan biridir. Bu yondashuv o‘quvchini ta’lim sub’ekti sifatida e’tirof etadi va uning individual salohiyatini ro‘yobga chiqarishga sharoit yaratadi. Natijada ta’lim jarayoni nafaqat bilim berish, balki shaxsni rivojlantirish va ijtimoiy hayotga tayyorlash vazifasini ham bajaradi. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’limda o‘qituvchi markaziy, biroq avvalgi an’anaviy tizimdagidek hukmron emas, balki **yo‘naltiruvchi va hamkor** rolini bajaradi. U endilikda bilim manbai emas, balki o‘quvchilarga o‘z mustaqil bilimini yaratishda yordam beruvchi, ularni rag‘batlantiruvchi shaxs sifatida maydonga chiqadi. Bunday yondashuv o‘qituvchidan yuqori darajadagi **pedagogik kompetensiyalarni** talab etadi. Kompetensiya deganda — o‘qituvchining kasbiy faoliyatini samarali amalga

o'shish uchun zarur bo'lgan **bilim, ko'nikma, tajriba va shaxsiy fazilatlarning yaxlit majmui** tushuniladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ziyomuhamedov B. *Pedagogika asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. Xodjayev N. *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. UNESCO. *Learner-Centered Education: Principles and Practice*. – Paris, 2018.